

Věc C-625/20

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce
podle čl. 98 odst. 1 jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

19. listopadu 2020

Předkládající soud:

Juzgado de lo Social n.º 26 de Barcelona (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

13. října 2020

Žalobkyně:

KM

Žalovaný:

Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS)

Předmět původního řízení

Cílem této předběžné otázky je objasnit, zda španělský systém sociálního zabezpečení zavádí diskriminaci na základě pohlaví a genderu a je v důsledku toho v rozporu s unijní právní úpravou, která zakotvuje zásadu rovného zacházení pro muže a ženy, když umožňuje slučitelnost dvou dávek přiznaných v různých režimech sociálního zabezpečení, avšak znemožňuje jejich pobírání v rámci jednoho a téhož režimu, ačkoli jsou podmínky pro vznik nároku na příslušné dávky splněny.

Předmět a právní základ předběžné otázky

- 1 Tato předběžná otázka je pokládána podle článku 267 SFEU a jejím cílem je objasnit platnost čl. 163 odst. 1 LGSS (Ley General de la Seguridad Social, obecný zákon o sociálním zabezpečení) s ohledem na zásadu rovného zacházení s muži a ženami v oblasti sociálního zabezpečení, a podpůrně v oblasti zaměstnání a povolání, jak je zakotvena v různých unijních směrnících.

- 2 Článek 163 odst. 1 LGSS stanoví neslučitelnost důchodů z obecného režimu, pokud příslušíjící témuž příjemci, ledaže je výslovně stanoveno jinak, a ukládá tomu, kdo by mohl mít nárok na dva nebo více důchodů, aby si jeden z nich vybral.
- 3 Španělský systém sociálního zabezpečení nicméně na jedné straně umožňuje v případech starobního důchodu, trvalé invalidity nebo úmrtí a pozůstalostních dávek, pokud pojistník splňuje po sobě jdoucí nebo střídavé doby pojištění ve více režimech sociálního zabezpečení, aby se uvedené doby za předpokladu, že se nepřekrývají, pro účely získání nároku na důchod a pro účely případného určení procentního podílu za roky pojištění použitelného pro výpočet důchodu počítaly.
- 4 Na druhé straně judikatura omezuje tuto neslučitelnost na dávky přiznané v rámci jednoho a téhož režimu sociálního zabezpečení, takže uznává slučitelnost dávek příslušejících k různým režimům sociálního zabezpečení.
- 5 Zastoupení žen v různých režimech sociálního zabezpečení ale není stejná, neboť se pohybuje mezi 95,60 % ve zvláštním režimu pracovníků v domácnosti a 7,97 % ve zvláštním režimu těžby uhlí. Ve dvou nejvýznamnějších režimech, a sice obecném režimu (RGSS), který obecně zahrnuje zaměstnance v kterémkoli výrobním odvětví, a zvláštním režimu osob samostatně výdělečně činných (RETA), který obecně zahrnuje osoby samostatně výdělečně činné v kterémkoli výrobním odvětví, je však zastoupení žen 48,09 %, respektive 36,15 %.
- 6 Pokud je tedy slučitelnost dávek možná pouze u dávek získaných v různých režimech (obvykle RGSS a RETA) a zastoupení mužů v RETA je výrazně vyšší než žen, bude slučitelnost mnohem pravděpodobnější u mužů než u žen, což by porušovalo rovnost zacházení s muži a ženami v oblasti sociálního zabezpečení a možná také v oblasti zaměstnání a povolání, zakotvenou v unijní právní úpravě.

Předběžné otázky

„1. Je španělské pravidlo týkající se slučitelnosti dávek stanovené v čl. 163 odst. 1 LGSS, jak je vykládá judikatura, které brání souběhu dvou dávek v trvalé pracovní neschopnosti přiznaných v jednom a téže režimu [sociálního zabezpečení], zatímco uznává jejich slučitelnost, jsou-li přiznány v různých režimech, třebaže na ně v každém případě vznikl nárok na základě nezávislých příspěvků, se zřetelem k zastoupení jednotlivých pohlaví v různých režimech španělského sociálního zabezpečení, v rozporu s evropskou právní úpravou zakotvenou v článku 4 směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení a článku 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání (přepřacované znění), s ohledem na to, že může vyvolávat nepřímou diskriminaci na základě pohlaví nebo genderu?

2. Mohla by při záporné odpovědi na první otázku být španělská právní úprava v rozporu s výše uvedenou evropskou právní úpravou v případě, že by obě dávky byly odůvodněny různým poškozením zdraví?“

Dovolávaná ustanovení unijního práva

Článek 267 SFEU.

Směrnice Rady 79/7/EHS ze dne 19. prosince 1978 o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení: články 1, 2, 3 odst. 1 a čl. 4 odst. 1.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES ze dne 5. července 2006 o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání (přepřacované znění): články 1, 2 odst. 1 písm. a), b) a f) a článek 5.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

Ley General de la Seguridad Social (obecný zákon o sociálním zabezpečení, LGSS), přepřacované znění schválené královským legislativním nařízením č. 8/2015 ze dne 30. října 2015: zejména čl. 163 odst. 1, ale také čl. 193 odst. 1 a 26. přechodné ustanovení.

Real Decreto 691/1991, de 12 de abril, sobre Cómputo recíproco de cuotas entre Regímenes de Seguridad Social (královské nařízení č. 691/1991 ze dne 12. dubna 1991 o vzájemném započtení příspěvků mezi režimy sociálního zabezpečení): články 1, 4 odst. 1 a článek 5.

Rozsudek Sala de lo Social del Tribunal Supremo (senát ve věcech sociálních, Nejvyšší soud, Španělsko) ze dne 14. července 2014, vydaný při posouzení kasačního opravného prostředku ke sjednocení judikatury č. 3038/2013.

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 7 Rozhodnutím INSS byla žalobkyně na základě běžného onemocnění prohlášena za trvale plně neschopnou vykonávat svou obvyklou práci pomocné administrativní pracovnice, s nárokem pobírat odpovídající dávku s účinností od 19. listopadu 1998. Základ dávky byl vypočten podle vyměřovacích základů za dobu od května 1989 do dubna 1994.
- 8 Obvyklou prací žalobkyně je nyní nekvalifikovaná práce. Žalobkyně zahájila dočasnou pracovní neschopnost dne 18. července 2016. Dne 20. března 2018 vydalo Dirección Provincial del INSS (provinční ředitelství Národního úřadu sociálního zabezpečení) rozhodnutí, jímž byla žalobkyně na základě jiného než pracovního úrazu prohlášena za trvale plně práceneschopnou, s nárokem pobírat

odpovídající dávku. Základ dávky byl vypočten podle vyměřovacích základů za dobu od února 2015 do ledna 2017.

- 9 Třebaže byly žalobkyni přiznány tyto dvě dávky pro různá povolání na základě různých onemocnění a odlišných dob pojištění a jejich výše byly vypočteny podle různých vyměřovacích základů, INSS (Národní úřad sociálního zabezpečení) má za to, že jsou neslučitelné podle ustanovení čl. 163 odst. 1 LGSS.
- 10 Judikatura s nejvyšším stupněm autority by připouštěla slučitelnost obou důchodů na základě trvalé pracovní neschopnosti, pokud by byly přiznány v různých režimech.

Základní argumenty účastníků původního řízení

- 11 Žalobkyně se domnívá, že se na ni nepoužije čl. 163 odst. 1 LGSS, neboť má za to, že je v rozporu s evropskou právní úpravou, konkrétně s článkem 4 směrnice 79/7/EHS a článkem 5 směrnice 2006/54/ES.
- 12 Konkrétně se domnívá, že s ohledem na to, že zastoupení žen ve zvláštních režimech, obzvláště v RETA, je mnohem nižší než zastoupení mužů (36,15 % ke dni 31. ledna 2020), vyvolává režim neslučitelnosti nepřímou diskriminaci na základě pohlaví nebo genderu, neboť navzdory zdánlivé neutralitě tohoto režimu ztěžuje ve větší míře slučitelnost [dávek] u žen, neboť jejich členství v těchto zvláštních režimech je poměrně mnohem nižší, než je podíl mužů.
- 13 INSS tvrdí, že jedna ze směrnic, jíž se žalobkyně dovolává, a to směrnice 2006/54, ani není na projednávanou věc použitelná; že je vnitřně rozporné pobírat dvě dávky v trvalé pracovní neschopnosti pro různá povolání, když obvyklým povoláním může být pojmově pouze jediné, a sice to poslední; že pro přiznání druhého důchodu na základě trvalé pracovní neschopnosti je rovněž třeba posoudit poškození zdraví, které odůvodňovalo přiznání prvního z nich; že předpisy umožňují započítat příspěvky příslušející k různým režimům; a že praktické dopady právní úpravy v oblasti slučitelnosti důchodů na základě trvalé pracovní neschopnosti jsou velice omezené.

Stručné uvedení důvodů žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 14 Předkládající soud má za to, že současný režim slučitelnosti dávek vyvolává nepřímou diskriminaci na základě pohlaví nebo genderu, zakázanou evropskou právní úpravou, neboť vnitrostátní právní úprava brání slučitelnosti obou dávek v trvalé pracovní neschopnosti, jež byly žalobkyni přiznány v RGSS.
- 15 Judikatura s nejvyšším stupněm autority vykládá čl. 163 odst. 1 LGSS *a sensu contrario*, když připouští slučitelnost dvou dávek přiznaných v různých režimech (RGSS a jiný, obvykle RETA) za předpokladu, že by příspěvek do každého

režimu postačoval pro přiznání dávky, a to i přesto, že je přiznání dávky odůvodněno tímtež poškozením zdraví.

- 16 V každém případě by bylo odůvodněné odmítnout slučitelnost obou dávek, pokud by na obě vznikl nárok zcela nebo zčásti na základě týchž příspěvků. Z toho důvodu by se rovněž neuznávala slučitelnost dávek přiznaných v různých režimech, pokud by v každém z nich nebyl doložen vlastní příspěvek dostatečný pro přiznání dávky. V nyní posuzovaném případě však žalobkyně dokládá dostatečný a nezávislý příspěvek ke vzniku nároku na obě dávky s ohledem na okamžik, kdy byly přiznány, na riziko a na věk, který měla v okamžiku události zakládající nárok na dávku.
- 17 Nárok na důchod v trvalé pracovní neschopnosti přiznaný v roce 1999 zjevně vznikl na základě předchozích příspěvků. V roce 2018 nebyla upřesněna předcházející doba pojištění, neboť byl nárok na důchod založen na jiném než pracovním úrazu a postačovala přihláška k sociálnímu zabezpečení. Avšak nejen to: ačkoli byla trvalá pracovní neschopnost v roce 2018 odůvodněna běžným onemocněním, žalobkyně prokázala dostatečnou dobu pojištění po roce 1999 k tomu, aby získala nárok na dávku.
- 18 Předestřené řešení spočívající v odmítnutí slučitelnosti u dávek vzniklých v témže režimu (obvykle RGSS) a uznání slučitelnosti u dávek vzniklých v různých režimech (obvykle RGSS a RETA), přestože v každém případě vzniká nárok na odlišné dávky na základě nezávislých příspěvků, vyvolává situaci nepřímé diskriminace na základě pohlaví. Tuto diskriminaci zakazuje článek 4 směrnice 79/7/EHS a článek 5 směrnice 2006/54/ES v případě, že by posledně zmíněná byla použitelná.
- 19 Použití pravidla o neslučitelnosti dávek je totiž zdánlivě neutrální z hlediska pohlaví, neboť nerozlišuje podle pohlaví, ale podle režimů. Jeho praktické uplatnění však může mít větší dopad na ženské pohlaví nebo gender, jak prokazuje analýza zastoupení jednotlivých pohlaví v různých režimech sociálního zabezpečení. Zaměřujeme se výlučně na RGSS a na RETA, neboť ty soustřeďují největší počet členů, přičemž zbylé režimy či zvláštní režimy mají skutečně okrajový podíl.
- 20 RGSS je režim, který zahrnuje zaměstnance většiny odvětví a má více než 14,5 milionu členů. Zastoupení podle pohlaví je tomto režimu dosti vyrovnané, přičemž ženy představují 48,09 %. Naproti tomu v RETA, který zahrnuje osoby samostatně výdělečně činné ve většině odvětví a má také značný počet členů, více než 3 miliony, je zastoupení podle pohlaví nerovnoměrné, přičemž ženy představují pouze 36,15 %, což vůbec neodpovídá podílu žen v celostátním souhrnu ani ve skupině aktivních osob.
- 21 Za této situace, pokud je slučitelnost dávek možná pouze u dávek získaných v různých režimech (obvykle RGSS a RETA) a podíl mužů v RETA je mnohem vyšší než podíl žen, můžeme dospět k závěru, že uznání slučitelnosti dávek je

mnohem pravděpodobnější u mužů než u žen. Uplatnění úpravy týkající se neslučitelnosti dávek bude poškozovat poměrně ve větším počtu ženy než muže, aniž pro to existuje objektivní důvod.

- 22 Nadto by výše uvedené znamenalo nejenom nepřímou diskriminaci na základě pohlaví, ale také, a možná hlavně, na základě genderu, neboť nižší zastoupení žen v RETA je odrazem toho, že je pro ně těžší samostatné provozování výdělečné činnosti, vzhledem k tradičně společensky zastávané úloze pečovatelky a ženy v domácnosti, jež stále nebyla plně vymýcena. Zvláště u starších generací, i když stále aktivních, žena vstupovala na pracovní trh později, někdy až poté, co byly vychovány děti, a vykonávala hlavně práce na částečný úvazek – za účelem jejich sloučení s péčí o domácnost – a méně kvalifikované – kvůli menší možnosti vzdělávání a profesního růstu.
- 23 Z toho tedy logicky vyplývá, že se začlenění [žen] do pracovního trhu za tak nepříznivých okolností dělo většinou v postavení zaměstnankyň, a nikoli tak často osob samostatně výdělečně činných, vedle skutečnosti, že tradiční společenská role pečovatelek jim ztěžovala přístup k financování a kapitálu nezbytnému pro samostatnou výdělečnou činnost.
- 24 Ze všech výše uvedených důvodů považuje předkládající soud za vhodné položit předběžnou otázku. Třebaže je zákaz diskriminace, z důvodu pohlaví i genderu, přímé nebo nepřímé, dost ustálený a rozvinutý v právu Evropské unie, považuje soud za nezbytné rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie (SDEU) o této otázce, neboť není známo, že by v některém z předchozích rozsudků analyzoval specifický problém slučitelnosti dávek.
- 25 Odlišný případ by nastal, kdyby byl druhý důchod přiznán z důvodu absolutní trvalé invalidity, protože v takovém případě by tento důchod kompenzoval neschopnost vykonávat jakoukoli výdělečnou činnost, která v sobě zahrnuje neschopnost nadále vykonávat konkrétní povolání. To však není případ žalobkyně.
- 26 Stejně poškození zdraví nemůže umožňovat přiznání dvou dávek v trvalé pracovní neschopnosti. Ale tentýž patologický obraz nebrání v přístupu ke dvěma dávkám v trvalé pracovní neschopnosti slučitelným ve dvou odlišných režimech. V každém případě proto považuje předkládající soud za relevantní položit druhou otázku, jež je podpůrná k otázce první, pokud by bylo nezbytné upřesnit, že neslučitelnost by byla odůvodněná a nebyla by diskriminační pouze v případě přiznání dvou dávek s ohledem na stejná onemocnění.